

שולחן ערוך	חיי מוהר"ן	משנה ברורה	ליקוטי הלכות	ליקוטי מוהר"ן	יום לחדש	יום
ש"ט	קעה-קעו	חורה	קעו	עו:	כ"ה	שבת
י"א	קעה-קעח	צט:	קעה	עו:	כ"ו	א
י"ב א'	קעט-קפ	ק:	קעט	עו:	כ"ז	ב
ג'	קפא-קפב	ק:	קפ	עה:	כ"ח	ג
ד'	קפג-קפד	קא:	קפא	עה:	כ"ט	ד
ה'	קפה-קפו	קא:	קפב	עט:	א'	ה
ו'	קפז-קפח	חורה	קפג	עט:	ב'	ו

בקרני אורה

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

403 | פרשת וארא | כ"ה טבת תשפ"ה

דבר המערכת

עומדים אנו בימי השוכבים הקדושים שנועדו לתקן אצל כל אחד את נפילותיו בגלות מצרים הפרטית ובפרט בגלויות פגמי הקדושה ח"ו. הגלות והמַצְרִים בוערים בכלל ובפרט, וכפי שרבי נתן מתבטא: "ובחינה זו ישנה בכל אדם ובכל זמן, כי כל אחד ואחד, כל זמן שהוא משוקע בתאוות והבלי עולם הזה, זה בחינת גלות מצרים כידוע, ויש אנשים שהם משוקעים מאד בטומאת מצרים, בגילולי החטאים והעוונות רחמנא ליצלן, ויש שהוא משוקע בתועבותיו מאד מאד רח"ל" (ליקוטי הלכות, גילוח ג, יא).

צרות הפרט חוברות לצרות הכלל, הן בגשמיות והן ברוחניות. בקליפורניה משתוללת אש נוראה שכילתה בין השאר כמה בתי כנסיות, ואלפים מבני ישראל איבדו את כל אשר להם. וגם סכנת גזירות השמד בכל העולם כולו, ובפרט בארץ הקודש, מתעצמת והולכת. בשבוע העבר שוב היינו עדים לימי גיוס לצבא השמד שזממו להכחיד אלפים מישראל ח"ו ועוד ידם נטויה רח"ל, כמו כן מגיפת לימודי לשונות העכו"ם המתפשטת והולכת עד שהגיעה גם למוסדות הנושאים שמו של רבינו הקדוש. אוי לנו שכך עלתה בימינו, זוהי צרת הצרות!

וכפי שרבי נתן כותב בדם לבו: "פעם אחת נשמע שהקיר"ה שלנו רוצה לגזור ח"ו כמה גזירות על ישראל, ונשמע אז שגזירה אחת מהם הוא שיהיה ח"ו ישראל מוכרחים ללמד בניהם חכמות ולשונות, ואמר רבינו ז"ל שעל גזירה זאת צריכין לגזור תענית ולצעוק ולזעוק להשם יתברך יותר מעל כל הגזרות, כי גזירה זאת היא צרה גדולה מכל הצרות ורעות שבעולם! כי על ידי זה ח"ו מעבירין על דת לגמרי, כמו שרואים בחוש בעוונותינו הרבים, שכל מי שנכנס בדרך הזה יוצא מן הדת לגמרי" (חיי מוהר"ן, תיח).

אבל אסור שעוצם הצרות יגרמו לנו ח"ו ל"ולא שמענו אל משה מוקצר רוח ומעבודה קשה", אלא גם בתוך החושך הזה נלך לאור הצדיק, ונזכור כי כל ירידה היא לתכלית עליה, וכל העלמה לתכלית הגילוי. לא נהיה מאותם מיואשים שלא האמינו בתקוות הגאולה מגלות מצרים, אלא נמשיך לייחל להתפלל לקוות ולהמתין לישועת ה', ועיינו תחזינה מהרה בגאולה פלאית שתהפוך הכל לטובה ועצומה.

העורכים

וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲהַ

שהיה ביציאת מצרים שתיכף כשבא משה אל פרעה להוציא את ישראל התגרה בהם ביותר, ואמר 'תכבד העבודה' וכו'. כי הסטרא אחרא כשרואה שבא צדיק אמיתי בחינת משה ורוצה להוציא איש הישראלי מגלות נפשו, הוא מתגרה ומתגבר עליו יותר ויותר ומכביד עליו עול העולם הזה והתאוות והפרנסה, עד שקשה עליו לזוז ממקומו לשוב לה' יתברך. אבל דרך ישראל עם קדוש שהם תופסים אומנות אבותיהם בידיהם ובכל פעם הם צועקים אל ה', ועל ידי זה הם מכניעים בכל פעם פרעה וחילותיו שהם הסטרא אחרא וכיתותיהם. אבל אף על פי שמכניעים אותם הם חוזרים ומתגברים בכל פעם, וכן פעם אחר פעם כמה פעמים. כמו פרעה שבכל עת שבא עליו איזה מכה נכנע קצת, אבל אחר כך חזר והתגבר, כמו שכתוב 'ויחזק לב פרעה ויכבד את לבו', ואפילו אחר שהביא ה' יתברך עליו כל העשר מכות והוכרח להוציא את ישראל ממצרים חזר וקיבץ כל חילותיו ורדף אחריהם".

הסיפור הזה של הכבדת הלב וחזיונו אצל פרעה, מרמז למלחמת חיינו הפרטיים. כאשר לוחמים ומתגברים בכל הכח להעמיד את האמונה היראה והקדושה, ונדמה כבר שהכל על מכונו או שלפחות התחלנו לעלות על דרך המלך, ולפתע מוצאים ששוב התעורר היצר בכל הכח. אך עלינו לזכור היטב, שכן במדוייק ציירה התורה את מהות המלחמה, אסור שניבהל ונפתע מכן, זהו הסדר הישר במלחמה זו.

וכמו שרבי נתן ממשיך שם: "וכמו כן ממש עובר על כל אדם בכל זמן, וכל אחד יכול להבין בעצמו כל זה לפי בחינתו וערכו, איך עוברים עליו כמה עליות וירידות כמה וכמה פעמים, שכל זה נמשך מבחינת גלות מצרים, כי עיקר הגלות הוא גלות הנפש וכל הגלויות מכונים בשם מצרים. ומריבוי הכוחות והבחינות שיש בהיצר הרע ממשך כל זה מה שבכל פעם מתגבר מחדש, ועל כן אמרו חז"ל 'ואל תאמין בעצמך עד יום מותך'. על כן צריכין תמיד לצעוק אל ה' ולסלק ולהשליך מאתו כל החכמות שמהם כל הבלבולים, רק לילך באמת ובתמימות, ואז לעולם לא ימוט. כי צעקה ותפילות ותחינות ובקשות מועילים תמיד, יהיה איך שיהיה".

אסור להתבלבל, אסור להתחכם ולחשוב על פי הנדמה לנו בעיני בשר, רק לקבל את האמת שבתורה, שזהו סדר המלחמה, ועלינו להתכונן לכך ולחגור בכל פעם את כלי הקרב של התפילה וללחום מלחמות ה' עד הנצחון הסופי.

זהו אחד מעיקרי הכלים הצליח במלחמת חיינו, שנתאזר המשך בעמוד ד'

נדמה לו שהוא עושה צחוק מעצמו; שוב קבלת והתחזקות ושוב נפילות, עוד פעם התחלה ועוד פעם נסיגה אחור, הוא מתחדש ומחליט שמעתה הכל יהא אחרת לגמרי והמעברים משום מה לא פוסקים ומתחדשים אף הם. כוחו אוזל, אין בו עוד רוח להמשיך במסע המתיש הזה.

כאשר לוחמים יוצאים למלחמה מתוך רצון לכבוש מקום פלוני והדבר אינו עולה בידם, הרי זה מרפה את רוחם. כל שכן כאשר הם כובשים זאת פעם אחת, ושוב השונא גובר ומוציאו מתחת ידם, וחוזר חלילה. לא כן כאשר הם מוכנים בנפשם, ושר הצבא מודיעם היטב: 'ה'יו נכונים למלחמה זו, בה נכבוש את מחוז חפצנו לזמן מה, ושוב יגבר השונא, ושוב נצא להילחם. כך בדיוק תיראה המלחמה, ועל כך נקבל שכרנו המופלא מאת מלכינו הדגול' - כי אז רוח הגבורה לא תסור מאת הלוחמים, כיון שהתגברות השונא היתה ידועה מראש. הכל היו מוכנים לה. אין כאן נפילה ונסיגה, אלא דרך מלחמה שהיא עצמה מגדלת השכר לאין קץ; להילחם ולשוב ולהילחם ולחזור ולהתחזק ולהתחיל להילחם מחדש, לכך בדיוק נשלחנו למערכי המלחמה.

אם נתבונן היטב נראה, שחלשיות הדעת התוקפת אותנו בעת שהאויב הגדול שב ומכה בנו ח"ו לאחר שכבר היה נדמה שכבשנו אותו, היא בעיקר מכך שכבר בהתחלת המלחמה טעינו במהות הנצחון. סבורים היינו שהפעם יהא זה נצחון מוחלט ולצערונו הרב התבדונו, וככל שהדברים חוזרים על עצמם כן גובר מפח הנפש ומרפה ידינו.

אולם מאור עיינינו רבי נתן מלמדנו פרק בהלכות מלחמה ביצר, הנלמדים מעיינינו של פרעה ומשה במצרים האמורים בפרשתנו. כי גלות מצרים הינה יסוד לכל גלויות הנפש והגוף בכלליות ובפרטיות, 'וכל הגלויות נקראים בשם מצרים על שם שהם מצרים לישראל' (ליקוטי מוהר"ן, ז), ועלינו ללמוד מצורת המלחמה בגלות זו לכל מעברי הנפש העוברים עלינו לדורות, וכדבריו הנפלאים: "כל מה שעבר על ישראל בייציאת מצרים וקבלת התורה ואחר כך, הכל כאשר לכל עובר על כל אדם שרוצה לזכות לחיי עולם, שבהכרח שיעבור עליו כמה מיני מלחמות בלי שיעור" (ליקוטי הלכות, שילוח הקו ד, ו).

והוא מוסיף ומבאר את אחד מעיקרי הדברים בלימוד נפלא זה מאז לעתה: "ובכל עת שרוצה להתעורר ולהתחזק בעבודת ה' מתגברים בכל פעם יותר, ובפרט בהתחלה, כמו

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

אמר, שמי שישב בַּסְפִּינְיוֹ, רק גְּלִי קִטְרוֹ וְנִצְחוֹן, וְיִסְתַּכֵּל בּוֹ בְּאֵמַת, אִזְ בְּיָדָאֵי יְהִי נִבְקָעִין אֶצְלוֹ כֵּל גִּידֵי קִשְׁיֵית לִבְבוֹ. וְאָמַר בְּזֵה הַלְשׁוֹן: "סֵעַ וְעֵט אִים אֶלֶע אֲדַעְרוֹ טָרַעְנָעוּ".

(חיי מוהר"ן)

תלבויות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שביע

הדל"נ 4:31 - ניץ החמה 6:32 - מוזיק"ש 8:27
צאת השבת 5:46 - צאה"ש לר"ת 6:24

הרב והתלמיד נכללים

ונעשים אחד!

הוא אהרן ומשה... הוא משה ואהרן

הנה, מלבד מה שכבר הביא רש"י הק' על אודות השינוי שבתחילה הזכיר את אהרן לפני משה ואח"כ הזכיר משה לפני אהרן, וכתב על כך: "יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד". הרי שיש לעורר גם על כך שלא כתבה התורה "הם" משה ואהרן בלשון רבים, אלא כתבה "הוא" בלשון יחיד. ועל כך איתא בזוהר הקדוש: "הוא משה ואהרן, כולא הוא חד בלא פירודא" (זוהר ח"ב כו ע"א).

והנה, ענין זה מרמז על הרב והתלמיד, שנכללים יחד עד שנהפכים לאחד ממש. כי כבר ידוע ש"אהרן" הוא בחינת התלמיד של "משה", כמו שכתב מוהרנ"ת: "אהרן היה התלמיד הראשון המובחר אצל משה רבינו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'כיצד סדר משה נכנס אהרן ושנה לו משה פרק' וכו', נמצא שאהרן קיבל בראשונה כל ההלכות ברווחת מפי משה רבינו" (ליקוטי הלכות, ראשית הגז, א).

והתלמיד הזה, בחינת 'אהרן', עוסק להאיר אורו של 'משה משיח', כמו שכתב מוהרנ"ת במקום אחר: "זה בחינת משה ואהרן, משה בחינת משיח, כמו שנאמר 'עד כי יבא שילה דא משה'. ואהרן הוא הכהן הגדול הראשון, שהוא עוסק להמשיך הרוח חיים מרוחו של משה משיח, שהיה רבו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בסדר המשנה 'נכנס אהרן שנה לו משה פרק'. נמצא, שאהרן היה התלמיד הראשון של משה רבינו" (ליקוטי הלכות, הכשר כלים ד, יד).

ועל שני אלו, משה ואהרן, הרב והתלמיד, נאמר בתורה "הוא משה ואהרן" בלשון יחיד, כי הרב והתלמיד נכללים זה בזה כל כך עד שנהפכים להיות אחד ממש, "כולא הוא חד בלא פירודא".

ועל דרך זה מצאנו אצל מוהרנ"ת, שמרוב שנכלל ברבינו הקדוש, נהפך להיות אחד עמו ממש, "כולא הוא חד בלא פירודא", עד אשר קלל אותו רבינו יחד עמו בחדא מחתא, בבחינת "הוא משה ואהרן".

"וכאשר אנו רואים שרבינו ז"ל בעצמו צירף אותו אליו במאמרו הקדוש 'נחמן נתן, לאכט אויס דער גאנצער וועלט'" (כוכבי אור, חכמה ובינה, ט). כי רבינו לא אמר 'נחמן און נתן', אלא 'נחמן נתן' שהוא כביכול שם של אדם אחד הנקרא 'נחמן נתן'. וכמו כן, לא אמר 'לאכך אויס' אלא 'לאכט', כביכול אין כאן שני בני אדם שצוחקים אלא אחד ממש.

[וראה זה פלא: 'נחמן נתן' עולה בגימטריא פעמיים "איש אחד" (648) הנאמר בספר יהושע "איש אחד איש אחד" (יהושע ד, ד). להורות שנחמן ונתן הם "איש אחד" ממש. ולכן נכפל, להורות שמצד אחד הם שניים, ומאידך הם איש אחד, וד"ל].

תענית משבת לשבת!

שאלה:

למדתי ב'סוד ושוורש העבודה' על ענין שובב"ם, ושם ראיתי בתוך דבריו שכותב שיש כאלה שמתענים בשבוע הראשון והאחרון של שובב"ם, פרשת שמות ופרשת משפטים, 'תענית משבת לשבת' ומפליג שם מאד בשם האריז"ל בעצום התועלת הנוראה של תענית משבת לשבת. ורציתי לשאול האם מצאנו אצל רבינו ותלמידיו הנהגה כזאת?

תשובה:

בטרם נענה לשאלתך, מן החובה להקדים שאין מדובר כאן אלא בשעשועי ופטופטי אורייתא בעלמא, ולא בתורת הדרכה והנהגה. כי מלבד מה שרבינו אינו מנהיג אותנו כלל וכלל בדרך של תעניות [וכמובאר ענין זה באריכות בכמה מקומות ואכמ"ל], הרי שבנוסף לזה 'תענית משבת לשבת' הוא דבר רחוק מאד מהדבר עלול להביא לידי סכנה ממש. חולשת הגוף והנפש, והדבר עלול להביא לידי סכנה ממש.

אלא שבכל זאת נתייחס לעצם שאלתך 'האם מצאנו אצל רבינו ותלמידיו הנהגה כזאת', והתשובה על כך היא: הן.

ונציע את הדברים בקצרה:

לגבי רבינו הק' בעצמו, ידוע שהיה מתענה פעמים רבות משבת לשבת. כנזכר בספר שבחי הר"ן בזה"ל: "והיה מתענה הרבה מאד. וכמה פעמים התענה משבת לשבת והכל בימי נעוריו ממש, קודם היותו בן עשרים שנה. ולפעמים התענה שני פעמים משבת לשבת רצופים זה לזה. ואף על פי שהיה ילד שעשועים ומגדל בתפנוק והיה אדם דק מאד, אעפ"כ לא היה חס על עצמו כלל והתענה וסיגף עצמו מאד, והתענה ח"י פעמים משבת לשבת בטנה אחת!" (שבחי הר"ן, ט).

כך גם בהקדמת ליקוטי מוהר"ן מספר מוהרנ"ת על רבינו:

"כל מעיין אשר ישים לבו לדברים האלה ישפוט בצדק שאי אפשר להשיג דברים כאלו מכרס מליאה, וכמה יגיעות יגע, וכמה טרחות טרח, וכמה אלפים תעניות והפסקות וכמה וכמה הפסקות שלמות משבת לשבת! וכמה מיני סגופים סיגף, וכמה וכמה שנים התבודד בהתבודדות, ופרש עצמו בכל מיני פרישות מכל מיני תאוות וקידש עצמו בכל מיני קדושות".

וכן מסופר על אודות כך כמה סיפורים בספר שיחות הר"ן (קס, קסא, קסב) עיי"ש.

ולא רק לעצמו התענה משבת לשבת, אלא כמה פעמים אף הדיך כך כמה מתלמידיו, וכנזכר בשיחות הר"ן בזה"ל:

"והיה יודע לתת תיקונים לכל אחד ואחד כפי שורש נשמתו. וכל הדברים שציוה לא היה עניני סודות לכוון כוונות וייחודים, רק כל הנהגות שציוה למקורביו היו ענייני עבודות. לאחד ציוה בתחילה להתענות איזה הפסקות. והזהיר על מקורביו שלא יתענו מעצמן כלל רק בימים שציוה עליהם. ולפעמים ציוה לאחד להתענות משבת לשבת" (שיחות הר"ן, קפה).

ובצוואת הרב מטשעהרין מסופר על אחד מתלמידי רבינו, שציוה עליו רבינו להתענות שבועיים רצופים משבת לשבת מדי שנה, וכך הוא מספר:

"אמי ז"ל מרת חיה לאה ז"ל היא בת הר' חיים מברסלב והיה איש כשר מאד ומקורב לרבינו ז"ל רבי נחמן מברסלב ז"ל, ויש בזה סיפורים הרבה ואין כאן מקומם. והיה מתענה שני פעמים משבת לשבת בכל שנה, היינו פרשת כי תצא ופרשת כי תבוא, בפקודת רבינו ז"ל, שנים הרבה, ובמסירות נפש עצום מאד" (כוכבי אור, צוואת הרב מטשעהרין).

ועל יהודי בשם אברהם פייס, מסופר:

"בא אל רבינו בשברון לב וביקש ממנו שייתן לו תיקון על עוונותיו, אמר לו רבינו: 'נחן עתה ענין זה לזמן אחר'. והמתין זמן רב, עד שפנה אליו רבינו בעצמו בעת סעודה-שלישית, ואמר לו: 'לך לביתך ואכול היטב היטב סעודה-שלישית והתכוון כבר לא לאכול יותר משך כל ימי השבוע, עד לשבת הבאה'. וקיבל עליו דבר זה בשמחה.

אולם באמצע השבוע נפל עליו חולשה גדולה מאד, וכל גופו קדח מחום, הלכו בני ביתו וקראו לרופאים וניסו הרופאים לתחוב לו אוכל לפיו, אולם הוא בעקשנותו סגר פיו בחזקה ולא יכלו להאכילו, אחר כך קם וגרר את עצמו על קביים, ובא אל רבינו. כשהבחין רבינו בביתו לביתו, הכין מעט י"ש פחות מכשיעור והלך לנגדו בפתח הבית. כשנכנס אמר לו רבינו: 'קח ועתה המשך בצומך', 'נא יעצט פאסט ווייטער', וכן עשה, ובשתייה זו הוטב לו התענית בחציו השני של השבוע. אחר כך נתן לו רבינו עוד סדר תעניות משבת לשבת, אולם בסירונו" (שיש"ק ב, קמח).

ונסיים במכתב של רבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, תלמיד מוהרנ"ת שכותב:

"התבודדות היתה הנהגה הכללית אצל רבינו ז"ל, ע"כ אנו צריכין לעסוק בתפילה זו הרבה, כי רבינו השיג במקום שהשיג שע"י התבודדות יכולין להכניע כל הרע מאתנו ולפעול כל טוב, יותר מכל התעניות והסגופים! ואנו צריכין להאמין בדבריו הקדושים, לעסוק בהם בכל יום חוק ולא יעבר עכ"פ איזה שעה. ואפילו אם אין יכולין לדבר, עכ"פ לומר 'רבש"ע רחם וקרבונו לעבודתך' שעה רצופה" (נתיב צדיק, מכתב כח).

פנינים מאירים וחדושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכמער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת וארא

האותות והמופתים עדים נאמנים כאמנת הכורא וכתורה

אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות עובדי גילולים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית, ואמרו (תהלים עג, יא) איכה ידע אל ויש דעה בעליון. ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישיג האל בהם וכו' ויאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל, בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשיגו ויכול וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא

יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה. ולכן יאמר הכתוב במופתים (שמות ח, יח) למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם ואמר (שם ט, כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם ט, כט) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הכורא ובתורה כולה. (ספר רמב"ן על התורה פרשת בא)

חובת זימון מן התורה או מדרבנן

להימנע להיכנס בספקות של זימון יעשה כן. לכבד מי שלא כל כרי שביעה

ב. אם חלק מהמסובים אכלו כדי שביעה, וחלק לא אכלו כדי שביעה. אזי למאן דאמר שמצות זימון מן התורה נמצא שאלו שאכלו כדי שביעה חייבים לזמן מן התורה ואלו שלא אכלו כדי שביעה אינם מחוייבים בזימון מן התורה, לפי שאין מצות ברכת המזון מן התורה רק אם אוכלים כדי שביעה. ואם כן באופן זה ראוי לכבד את מי שאכל כדי שביעה להיות המזמן מכיון שהוא חייב מן התורה, דאילו מי שלא אכל כדי שביעה אינו חייב מן התורה ואינו יכול לזמן מן התורה. וכתב המשנה ברורה (שם) שבזמנינו שכל אחד מברך ברכת המזון לעצמו אין מקפידים על זה.

לכבד כחור בר מצוה

ג. אם מצות זימון הוא חיוב מן התורה אין לכבד לזמן מי שהוא בן י"ג שנים שלא הביא ב' שערות, שאינו חייב לזמן רק מדרבנן, ואינו יכול לפטור את שאר המסובים המחוייבים בזימון גם בזמנינו שכל אחד מברך לעצמו ברכת המזון (מש"ב) ולמעשה רוב העולם אין מקפידים בבחור בר מצוה ומכבדים אותו לברך ביום כניסתו למצוות. ובארחות רבנו (ח"א עמ"פ 19) מובא שהסטייפלער ז"ל לא כיבד נכדו הבר מצוה להיות המזמן רק זימן בעצמו שחש לשיטת החזון איש.

נחלקו הפוסקים אם מצות זימון הוא חיוב מן התורה או מדרבנן; הטור (סי' קפח ס"ו) מביא בשם הראב"ד שמצוות זימון הוא חיוב מן התורה, וזה נלמד מהפסוק ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, שדרשו חז"ל בנמרא ברכות (מה): את ה' אלקיך - זו ברכת הזימון. ואילו המגן אברהם (סי' קצג סק"ו) מביא שיטת הפוסקים שהיא מצוה מדרבנן, וכן היא שיטת הרשב"א (ברכות ג).

למעשה כתב המשנה ברורה דמצות זימון לרוב הפוסקים הוא מדרבנן (ע"י סי' קצג סק"א צ"ט ס"ק טו ועוד). אמנם החזון איש (סי' לא סק"א) חלק עליו וכתב 'לא ידעתי מי המה' ועיקר ברכת הזימון דאורייתא הוא.

מחלוקת זו נוגעת למעשה בכמה אופנים;

ספק זימון

א. במקום שיש ספק אם חייב בזימון, הן אם מסתפק מחמת שכחה שאינו זוכר אם כבר ענה לזימון או לא, בין אם יש ספק בהלכה אם זה נקרא צירוף או לא, מאחר שמצות זימון דרבנן היא ליה ספק דרבנן להקל, ואינו חייב לזמן (פמ"ג במש"כ רס"י קצב).

ומכל מקום למעשה כתב המשנה ברורה (סי' קצג סק"ו) שבזימון של שלשה יש לעשות זימון גם במקום ספק, שהרי אין בזה חשש ברכה לבטלה. והוסיף שגם בזימון של עשרה יש לעשות זימון בלי שם מספק. וכן כתב (סי' קצג סק"ז) שבכל מקום שאפשר

'שבע ברכות' פעמיים בסעודה

שמותרים להיחלק ולזמן כל שלשה בפני עצמם (כמבואר בס"א).

ולפי זה יש להסתפק האם גם בדין אמירת שבע ברכות הדין כך, שאם בירכו שבע ברכות במקום אחד עם החתן והכלה, שוב אי אפשר לברך שנית על אותה סעודה אף שהחתן המשיך אחר כך לברך.

אם שבע ברכות היא חלק מבמה"ז

והנה באמת יש מחלוקת הפוסקים אם שבע ברכות היא חלק מברכת המזון או שהיא חיוב נפרד. לדעת הרמב"ן הרשב"א והריטב"א (כתובות ז) חיוב אמירת שבע ברכות אינו קשור לברכת המזון שבסעודה, ולדעתם הברכות נתקנו על כל אסיפה שמתאספים לכבוד שמחת חתן וכלה, אלא שנהגו שלא לברך בכל שבעת ימי המשתה רק בשעת הסעודה שאז ניכר שרגילים להתאסף במיוחד לשמחת החתן. וכעין מה שנוהגים לברך לישב בסוכה רק על אכילה, אף שמעיקר הדין היה אפשר לברך על כל ישיבה. וכן היה נהוג בזמנים הקודמים להוסיף הפטורה מיוחדת לכבוד החתן בשעת קריאת התורה, ויוצרות ופיוטים בשעת התפלה משום שמחת חתן וכלה, וכן גם נהגו להוסיף שבע ברכות לכבודו.

מנגד, הגרי"ז ז"ל ביאר שלדעת הרמב"ם (פ"ב ה"ט מה"ל ברכות ע"י בית שרגא פסחים מג.) השבע ברכות הם חלק מברכת המזון, ונתקנו ברכות אלו על הסעודה שעושים לכבוד החתן, ודברי הרמב"ם מובאים בשולחן ערוך (ס"ה), וכן מובא שיטה זו ברא"ש ור"ן (שם).

ומחלוקת זו נפקא מינה להרבה דברים:

א. אם התחילו הסעודה ביום השביעי מבעוד יום ומברכים בלילה; אם הוא חיוב על הסעודה יש לומר שהולכים אחר תחילת הסעודה, ואם אינו קשור לסעודה אי אפשר לברך בלילה (ע"י האלף לך שלמה אה"ע סי' קז קח).

ב. אם התחילו לברך ברכת המזון בעשרה ויצאו כמה אנשים באמצע ברכת המזון; אם השבע ברכות קשורות לברכת המזון מותר להמשיך ולומר שבע ברכות לאחר שיצאו כדיו חזן שהתחיל חזרת הש"ץ בעשרה ויצאו באמצע שיכול לסיים. ואם אינו קשור לברכת המזון אסור (ע"י ערוה"ש סי' סב ס"ג).

ג. אם מותר לברך שבע ברכות באמצע הסעודה במקום הצורך; אם השבע ברכות קשורות לברכת המזון אין לברך באמצע הסעודה, ואם הוא חיוב נפרד אפשר לברך (ע"י ש"כ פ"ג ס"ג ה"ג ע"ג).

ד. אם כל המסובים צריכים לאכול ולהצטרף לזימון, או די בזה שהם נמצאים ונקבעים במקום הסעודה; שאם השבע ברכות היא חיוב לעצמו אין צריכים כולם לאכול, ואם קשור לברכת המזון צריכים להצטרף לזימון (ע"י פ"ת סק"ח ושו"ת מנחת ח"ב סי' מג אות ז). ואומרים בשם החזון איש שהורה שאין צריך המברך לאכול, ובשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' א) כתב שעובדא היא שנוהגים לכבד גם מי שלא טעם בסעודה,

שבע ברכות כשחלק מהקהל מברכים, מצוי בשבת שבע ברכות שעורכים באולם, שלפעמים רוצים המחוננים והחתן ללכת לאחר הסעודה אצל טיש של אדמו"ר או אצל שבת התועודות עם חברים, או רוצים ללכת לסעודה שלישית בבית המדרש להיות בצוותא עם חברים ולברך שם ברכת המזון, וחלק מהסועדים נשארים לברך ברכת המזון במקומם.

צדדי הספק בהנ"ל לענין ז' ברכות

יש להסתפק מה עליהם לעשות עם ברכת שבע ברכות, האם אלו שמברכים ברכת המזון באולם צריכים לברך גם שבע ברכות הגם שהחתן בעצמו אינו מברך שם ברכת המזון, ואחר כך כשהחתן הולך למקום השני וממשיך שם הסעודה במיני פפראות ומברך שם ברכת המזון יכול לברך שנית שבע ברכות. או שאי אפשר לברך פעמיים שבע ברכות על סעודה אחת.

ועל הצד שאי אפשר לברך פעמיים יש להסתפק האם מותרים המסובים לברך ברכת המזון במקום בלי לברך שבע ברכות ורק החתן והמחוננים יברכו שבע ברכות בבית המדרש. או שעדיף לברך שבע ברכות באולם הגם שהחתן עצמו אינו מברך ברכת המזון, ולא יברכו שבע ברכות בבית המדרש עם החתן.

אי אפשר לזמן פעמיים על סעודה אחת

והנה השבוע למדנו בהלכות זימון (סי' קצג ס"ה-ז) שאין שייך לזמן פעמיים על סעודה אחת, ומי שזימנו עליו בסעודה ואחר כך הלך למקום אחר והצטרף עם עוד שני אנשים והמשיך עמהם הסעודה אינם יכולים לזמן עליו במקום השני, שכבר יצא ידי חובת זימון במקום הראשון, ואף שחייב לברך ברכת המזון על מה שאכל במקום השני אינו יכול להתחייב שם שוב בזימון.

והטעם, שחיוב זימון בא על הקביעות של הסעודה כאשר קבוצת אנשים מתוועדים יחד לאכול, בנוסף לחיוב ברכת המזון עצמה שהיא חיוב פרטי על כל אחד ואחד שאכל ושבע, ובא על 'הרגשת השביעה'. ולכן מתחיל חיוב זימון תיכף כשהתחילו לסעוד ביד אפילו לא אכל עדיין כזית פת ולא נתחייב עדיין בברכת המזון (שם ס"ד). ולכן מי שהתחיל קביעות סעודה במקום אחד וזימן שם, אינו יכול להתחייב שנית בזימון על המשיך הסעודה, דלא שייך לברך פעמיים על קביעות אחת אף שהיא בשני מקומות.

אמנם מי שהתחיל סעודתו במקום אחד ולא זימן שם, שהיה שיעור זימון מבלעדי, והלך אחר כך למקום אחר והמשיך שם סעודתו אפשר לזמן עליו במקום השני (מש"ב סק"ג), דמאחר שלא זימן במקום הראשון וקבע עצמו בשני מקומות יכול לבחור באיזה מקום הוא רוצה לזמן, אם במקום הראשון אם במקום השני. והרי זה כדיון ששה אנשים שסעדו ביד

אבל אם שבע ברכות היא על קביעות הסעודה לכאורה אי אפשר לברך פעמיים כמו זימון.

אפשר לכלל השיטות מותר לברך

ואפשר לומר שגם על הצד ששבע ברכות קשור לברכת המזון אינו דומה לזימון, ורק לזמן אי אפשר פעמיים, דחיוב זימון הוא על שם שמזמנים עצמם ומתכוונים לברך ברכת המזון ביחד, ולאחר שקבע עצמו לברך ברכת המזון בני הסעודה ברוב עם לא שייך להזדמן שנית, כיון שמברכים רק פעם אחת ברכת המזון. אבל שבע ברכות שהם ברכות נוספות לברכת המזון אפשר להתחייב פעמיים. ובפרט לפי מה שכתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) שלפי מנהגינו שמברכים ברכת המזון ושבע ברכות על ב' כוסות, מטעם שאין עושים חבילות חבילות, אין זה חלק מברכת המזון עצמה.

אמנם עובדא ידענא שא"ז בעל הקנה בשם ז"ל לא היה ניחא ליה שיברכו שבע ברכות באולם, והורה על אלו שרוצים לברך ברכת המזון באולם שלא יאמרו שבע ברכות, ורק בבית המדרש כשהחתן מברך יברכו שבע ברכות. ואולי סברתו וכל עוד שהחתן עצמו אינו מברך ברכת המזון, הרי זה כאילו עדיין לא נגמר הסעודה, ואי אפשר לברך שבע ברכות באמצע הסעודה, ובצירוף החתן סופר הנ"ל שבזמנינו ערבה כל שמחה ואין חיוב לברך הורה על המסובים שלא יברכו.

ואולי סומכים בזה על שיטות המקילים.

ה. אם יש חיוב על כל אחד מהמסובים לשמוע ברכת חתנים, או שהוא ברכה שמברכים לכבוד החתן ומי שרוצה לצאת כשיש עשרה בלעדיו יכול לצאת; בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"א סי' נו) נקט שהוא חיוב על כל אחד מהמסובים ואסור לצאת קודם, ואילו בשו"ת מנחת יצחק (שם אות טו) כתב שכל הפוסקים סתמו ולא פירשו שיש איסור על המסובים לילך קודם ברכת חתנים, וכתב שזה תלוי במחלוקת הנ"ל, ולמעשה הכריע להקל למי שיש לו ענין נחוץ ואינו יכול להתמין לשמוע הברכות, בצירוף שיטת החתם סופר (אה"ע ח"א סי' קצב) שבזמנינו ערבה כל שמחה ואין חיוב כלל לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה.

לברך שבע ברכות פעמיים תלוי בהנ"ל

ולפי זה גם נדון הנ"ל תלוי בזה, שאם חיוב שבע ברכות אינו קשור לברכת המזון, אי אפשר להשוות דין שבע ברכות לדין זימון, ויתכן שהגם שאי אפשר לזמן פעמיים על קביעות אחת, עדיין אפשר לברך שבע ברכות פעמיים על קביעות אחת. ואפשר לברך פעם אחת בסעודה באולם שנעשה שם אסיפה וסעודה לכבוד החתן הגם שהחתן עצמו אינו מברך (וכמבואר בש"ע שם סי"א), ופעם שני בבית המדרש שגם שם נעשה אסיפה לכבוד החתן.

רבי יצחק בן מוהרנ"ת (ו)

התקשרותו אל אביו מוהרנ"ת

ר' יצחק היה מקושר לאביו מוהרנ"ת ז"ל בקשר אמיץ וחזק, וכנראה שהתקשרותו לאביו היתה יותר מכל אחיו, וכן רואים שכתב לו מאות מכתבים שנדפסו אחר כך בעלים לתרופה.

ר' יצחק, בידעו שאביו הוא אשר קיבל ושמע מרבינו יותר מכל התלמידים, קישר עצמו לאביו בהתקשרות עצומה בלב ונפש, כמו שרואין כמה פעמים בעלים לתרופה שכתב לאביו בפרטי פרטיות כל מה שמעיק לו בעבודת ה'.

ולא בכדי כתב לו אביו מוהרנ"ת כל כך הרבה מכתבי קודש, כי לא נתן הבן יקיר ר' יצחק מרגוע לנפש אביו, ובכל פעם ביקש ממנו כתב ידו הקדושה.

וכנזכר בכמה מכתבים גודל הפצרתו באביו שיישיבהו בכל פעם,

"לא נמצא שום אב בעולם שיקיים ולמדתם את בניכם כמוכם"

והוא לך לשונו הזהב של ר' יצחק מה שכתב לאביו, וממנו יש לראות התבטלותו הגדולה לאביו, ועד היכן חפש בכל כוחו להיות דבוק ומקושר בו, ולקיים כל דבריו הקדושים על כל אשר יאמר כי הוא זה, ועד כמה השתוקק לקבל ממנו.

"א' פיקודי תקצ"ב... הכלל שלדעתי לא נמצא שום אב בעולם שיקיים ולמדתם את בניכם כמו שרום מעלתו הקדושה מקיים ב, כי זהו עיקר הלימוד ללמוד עצות ודרכים להתחזק בעבודת ה', ות"ל כבר קיבלתי מרום מעלתו הקדושה כמה וכמה עצות ודרכים קדושים איך להתחזק בעבודת השם איך שיהיה, כן יזכינו שאזכה לשקוד על דלתותיך יום יום בתמידות, ואזכה לקיים היטב כל דברך הקדושים בגשמיות ורחניות, לזכות לישוב על התורה ועבודה בתמידות, ולא אסור מרוצונך הקודש ימין ושמאל, רק לקיים כל מה שאשמע מפיו תמיד בקדושה וטהרה בשמחה וטוב לבב מרוב כל. דברי בנו, המצפה שיתקיים בן כי חנם ישמח אב בכל האופנים, הק' יצחק.

"נא ונא אדוני אבי להחיותי בגשמיות ורוחניות"

במכתב אחר הוא כותב לו:

"עש"ק ויקהל תקצ"ב... והנה מה מאוד אני מצפה על תשובתו הקדושה, נא ונא אדוני אבי נ"י להחיותי בגשמיות ורוחניות ולהשיבני תשובה נכונה מהרה, דברי בנו המצפה להיושע על ידי תפילת רום מעלתו הקדושה מהרה, ומתגעגע לקבל תשובתו על כל מכתבי ולזכות לקיימם באמת מעתה ועד עולם לנצח, הק' יצחק."

"כי נפשו כלתה לדבריי"

וגם מוהרנ"ת עצמו כותב באחד המכתבים לאחד מאנ"ש: "ויראה לשלוח האגרת הזה על ידי איש נאמן לטולטשין ליד בני שיחי, כי אין בדעתי לכתוב לו בפאסט הזאת, ואתם ידעתם כי נפשו כלתה לדבריי, על כן יראה למלאות רצון בני ר' יצחק בזה (סוף ס"ק ע"ו).

אחד מעיר ושנים כמשפחה

ידוע שבעת תוקף המחלוקת שבערה עד לב השמים, היו רק תלמידים ספורים ממש שמסרו נפשם לבוא למוהרנ"ת בריש גלי לפני קהל עם ועדה בלי שום פחד ומורא, וביניהם היו אנ"ש מונים את ר' יצחק בן מוהרנ"ת, שהיה בא בלי שום פחד ומורא למוהרנ"ת לשמוע ממנו דברי אלהים חיים. כי למעשה, לא בא ר' יצחק לקבל פני אביו רק בתורת אב לכן לקיים מצות כיבוד אב, אלא גם בתורת תלמיד לרב, ולא הביט כלל על המתנגדים שציערו אותו ורדפו אותו (עייני ימי התלאות ושי"ק).

"אצלו שופע היום אור הצדיק האמת"

ועיין (בסי' תמ"ג) שבשנת ת"ד רש"ר ר' יצחק בתוך מכתב אביו כמה מילים מפנימיות לבבו הטהור לחבירו וידידו רבי אפרים בן רבי נפתלי תלמיד רבינו, וז"ל:

"גם אנכי דורש שלום ידיד נפשי באהבה עזה, ותשואת חן לו על פריסת שלומו אלי. הנה מה טוב ומה נעים אהבתנו יחד, יהיה ה' בעזרנו שנזכה להתוועד תמיד ביחד אצל כבוד אממור"ר נ"י אשר אצלו שופע היום אור הצדיק האמת, יקבל ממנו עצות עמוקות איך לקיים דבריו הקדושים תמיד, לשמח נפשינו אמן כן יהי רצון. דברי ידידו לנצח, יצחק שטערניהארץ" (סי' תמ"ג).

וְזָכַרְתָּ אֶת ה'

מתוך צרות, ולא מתכלית הדעת וההכרה שאין שום ערך לנברא ללא הבורא, אבל במציאות על ידי ידיעה זו אפשר לבא למידה הנפלאה של ענוה - ולזכות על ידי זה גם להשראת השכינה, כי מקרא מפורש הוא: "אֲשַׁכֵּן וְאֶת-דָּכָא וְאֶת-רוּחִי" (ישעיה נז טו). והשי"ת אוהב אדם כזה, כי השי"ת אוהב אמת הוא, גם אם האדם הוא שפל באמת...

כמוכן שאין זו התכלית המצופה שהאדם יחיה במצוקה ח"ו. אולם ישנם מצבים העוברים על האדם, שבעטיים מתגלה לפניו אמונה תמימה וטהורה במידה כזו שבשום פנים ואופן לא היה מגיע לכך ללא אותה מצוקה. וכמו כן הוא מגיע למידת הכנעה שכזו שודאי לא היה מגיע אליה ללא מצבו הקשה. ואז האדם שב בתשובה שלמה. ובד בבד עם התגלות הסגולות הנפלאות הבאות כתוצאה מהמצב שנקלע אליו - מיניה וביה מתחילה לזרוח ישועתו הנצחית. כי מובא בשם הבעש"ט ז"ל ע"י, שלא נמצא המתקת הדינים כמו אמונה חזקה בהשגחה פרטית והכנעה אליו ית', ועל ידי מידות אלו מתהפך הרע לטוב, והמר למתוק, והחושך לאור, וממילא יוצא הוא מצרה לרווחה ומאפילה לאורה. וכל זה ברור למבין.

ויהי רצון שנתקרב להשי"ת מתוך שמחה והרחבת הדעת.

וזאת היא תפילתנו ובקשתנו מאבינו שבשמים שיקרבנו אליו בחסד וברחמים ולא ע"י יסורים וחלאים רעים ח"ו. כעין המובא בתפארת שלמה מרדומסק (בפרשת יח"ח) ממה שמצינו לענין קנין המשיכה בהמה גסה, יש משיכה של הכישה במקל והיא הולכת מכוח ההכאה וזוה נקנית לו. וכן יש סוג נוסף של משיכה, של 'קורא לה והיא באה'. ובקשתנו מהשי"ת שימשכנו אליו בקריאה של חיבה ולא ע"י הכאה ח"ו.

וזה מה שאנו מבקשים בשיר השירים (א ט): "משכני אחריו נרוצה" - אל תקרב אותנו ע"י הכישה במקל והיא באה, אלא ע"י "משכני אחריו נרוצה", האר פניך אלינו וקרא לנו בקריאה של חיבה, ואנו נתעורר ונתקרב אליך.

לפני שנים רבות, בעודי מהלך ברחובות שכונת 'שערי פינה' בירושלים, פגש בי אברך ממכריי, ופנה לי בדברים מתמיהים: אני דומה לפרעה!

התפלאתי ואמרתי לו: במה אתה דומה לפרעה? וכי אתה ממאן לשלח את בני ישראל ממצרים?

ענה לי האברך: כאשר קיבל פרעה את עשרת המכות, רואים שבכל פעם צעק למשה שהוא מתחרט וכבר חוזר בתשובה ומשלח את בני ישראל ממצרים, אך מיד שכנסתלקה המכה חזר בו לרשעותו וסירב לשלח העם. ובכך אני דומה לפרעה - סיים האברך הלז - כששולחים לי משמים איזה מכה או צרה, הנני עושה חשבון נפש שאני חייב להגיע לישועת ה', ואין לי ברירה אלא לשמוע אל התורה ולקיים מצוותיה בשלמות, ואז אני מבטיח לשפר מעשיי, אך תיכף לאחר שהצרה חולפת ועוברת אני שב לסורי, ושוכח להיטיב דרכיי, עד ששוב מרמזים לי מלמעלה ומכניסים אותי למצוקה נוראה, ושם הנני רואה שאני זקוק ומוכרח לרחמי שמים, ומן המיצר קראתי וה' ענני ויוציאני אל המרחב, אך 'עודך' ושוב שכחתי את הרמזים, וחוזר חלילה. וכי אינני כמו פרעה!?

בשעת מעשה תפסתי את האברך והערתי לו: וכי רק בשעה שצרה פוקדת אותך צריך לרחמי השי"ת, והלא בכל רגע אתה זקוק לרחמי וחסדיו, גם בעת הצרה וגם בעת ההרווחה...

אך למעשה יש אמת בדברי האברך, וכל אחד צריך לשום על ליבו היטב, שלא לשכוח את ה' הן בשעה שצרו לו והן בשעה שרווח לו. אך צריך להיזהר שלא ליפול ברוחו מן הדברים האלו, ואדרבה, ישתמש עם מוסר השכל זה רק להתעורר בתשובה ולשפר מעשיו.

כי הנה, כאשר האדם שב אל ה' מתוך מרות נפשו, בא אליו הבעל דבר להפריעו ואומר לו: באמת, אין אתה שב בתשובה, ורק משום מר מצבך אתה שב אל ה', ואין זה שווה לכלום...

ובחולשת הדורות, מי יודע כמה חללים הפילה סברא זו שהבעל-דבר בתכסיסיו הערמומיים מציג לפניו. והאדם צריך לומר לעצמו: אכן, הנני בעל חסרון אמיתי, שהרי איני בא להתקרב אל השי"ת כי אם

המשך מעמוד א'

בעקשנות אמיתית, ונלך לכתחילה על מערכה שכזו בה נקום וניפול ונשוב ונקום. בעקשנות ובהירות זו תלוי כל כח קיום התורה, ורק כך ניתן להצליח במלחמת קדושתנו, וכמו שרבי נתן מרחיב ואומר:

"וזה הענין של העקשנות הוא התחזקות נפלא בלי ליפול בשום אופן בעולם, כאשר שמעתי מכמה כשרים, שעיקר התחזקותם היה על ידי זה, כי כל קיום התורה תלוי בזה שיתחזק לשנות ולכפול כל עובדא טובה או לימוד התורה וכדומה שהתחיל להרגיל עצמו, שיתחזק בכל פעם לחזור ולעשות אותו הדבר שבקדושה אפילו אלף פעמים, אפילו אם עובר עליו מה שעובר. כי זה עיקר קיום התורה שצריכין להיות עקשן גדול בעבודת ה', לעשות הדבר שבקדושה